

KIESRAAD

De Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties
Postbus 20011
2500 EA 's-Gravenhage

Onderwerp

Advies over de wijziging van het Kiesbesluit houdende vaststelling van nadere regels over de programmatuur die bij verkiezingen wordt gebruikt ten behoeve van de vaststelling van de verkiezingsuitslag.

Inleiding

In uw brief van 30 juni 2022 heeft u de Kiesraad verzocht advies te geven over het conceptvoorstel tot wijziging van het Kiesbesluit houdende vaststelling van nadere regels over de programmatuur die bij verkiezingen wordt gebruikt ten behoeve van de vaststelling van de verkiezingsuitslag (hierna: het Kiesbesluit). Het wetsvoorstel programmatuur verkiezingsuitslagen (hierna: het wetsvoorstel) dat reeds aan de Kamer is aangeboden, heeft als doel dat het gebruik van de uitslagprogrammatuur bij de vaststelling van verkiezingsuitslagen betrouwbaar, veilig, transparant en controleerbaar is. Door dit wetsvoorstel komt de verantwoordelijkheid voor het beheer en de beveiliging van de uitslagprogrammatuur bij de Kiesraad te liggen. In het wetsvoorstel zijn de basisbeginselen van betrouwbaarheid, beveiliging, transparantie en controleerbaarheid opgenomen. De nadere invulling en de beoogde uitvoering daarvan, wordt geregeld in dit voorstel tot wijziging van het Kiesbesluit.

De Kiesraad is als beoogd beheerder van de uitslagprogrammatuur in een eerder stadium geconsulteerd over het wetsvoorstel en ook al op ambtelijk niveau over het Kiesbesluit. Dit advies richt zich tot enkele algemene-, praktische- en wetstechnische opmerkingen.

Samenvatting

De Kiesraad kan zich in grote lijnen vinden in de genoemde wijzigingen van het Kiesbesluit. Waaronder het nieuwe hoofdstuk (Ea) na hoofdstuk E in het Kiesbesluit dat overeenkomt met de wijziging van de Kieswet, de gekozen verdeling tussen wet en besluit en de opgenomen minimale transparantievereisten, zoals het vrij beschikbaar stellen van de standaardprogrammatuur. De Kiesraad adviseert om verschillende punten in de

KIESRAAD

Datum

1 september 2022

Ons kenmerk

2022-0000443109

Inlichtingen

mr. S.F. Mohamed Hoesein
T 0650054737

Uw kenmerk

2021-0000673342

Blad

1 van 4

Bezoekadres

Zurichtoren, 14 etage
Muzenstraat 85
2511 WB Den Haag

Postadres

Postbus 20011
2500 EA Den Haag

Internetadres

www.kiesraad.nl

E-mailadres

kiesraad@kiesraad.nl

Datum
1 september 2022

Kenmerk
2022-0000443109

Onderdeel
Kiesraad

Blad
2 van 4

nota van toelichting nader te specificeren en/of te wijzigen, bijvoorbeeld waar het gaat om de monitoring van de data of de plaats waar de server van de voorziening gehost wordt. Tevens behoeven het opnemen van een evaluatiebepaling en het toepasbaar stellen van de programmatuur voor ook de Eerste Kamerverkiezingen nadere aandacht.

Inhoudelijke opmerkingen ten aanzien van de aanpassingen van het Kiesbesluit

§1 Vereisten voor de uitslagprogrammatuur

U heeft, omdat het niet passend is de vereisten voor de uitslagprogrammatuur in het Kiesbesluit te regelen, deze in de wet geregeld. Wel zijn deze vereisten zo techniekonafhankelijk mogelijk geformuleerd om flexibiliteit te kunnen behouden ingeval technische ontwikkelingen leiden tot aanpassingen in de uitslagprogrammatuur of de daarbij gebruikte voorzieningen. De verantwoordelijkheden en bevoegdheden van de Kiesraad als beheerder en van de gebruiker blijven hetzelfde indien de techniek wijzigt. Een aanzienlijk deel van de (beveiligings-)eisen zijn in het Kiesbesluit opgenomen. De Kiesraad kan zich hierin vinden en is zich bewust van de taken en verantwoordelijkheden die deze met zich meebrengen.

De Kiesraad is van mening dat de functionaliteits- en kwaliteitsvereisten ook toepasbaar moeten zijn op de verkiezingen voor de Eerste Kamer. Dit wijkt af van artikel Ea 2, eerste lid, onder sub a, van het conceptvoorstel tot wijziging van het Kiesbesluit. De Kiesraad adviseert u om de artikelsgewijze toelichting op dit artikel aan te passen met betrekking tot de uitzondering betreffende de Eerste Kamerverkiezingen. De Kiesraad acht het vanzelfsprekend dat de centrale programmatuur ook in de toekomst ingezet zal worden voor de Eerste Kamer, net zoals de decentrale programmatuur nu beschikbaar is voor de Eerste Kamerverkiezingen.

In de nota van toelichting wordt gesteld dat de opsomming in artikel Ea 4, eerste lid, van het conceptvoorstel tot wijziging Kiesbesluit limitatief is. De Kiesraad acht het van belang dat de opsomming van onderwerpen, waarop de aansluitvoorschriften betrekking hebben, niet limitatief is om zo ruimte te laten om in te spelen op behoeften die bij het gebruik ontstaan. Doordat de Kiesraad de aansluitvoorwaarden tijdig bekendmaakt aan gebruikers, wordt alsnog geborgd dat gebruikers weten wat van hen verwacht wordt, ook in het geval van aanvullende of meer gedetailleerde eisen. Dit sluit ook aan bij de formulering in artikel Ea 4, eerste lid, van het conceptvoorstel tot wijziging Kiesbesluit dat reeds geformuleerd is als een 'kan'-bepaling. De Kiesraad ziet dan ook graag dat de nota van toelichting in lijn hiermee wordt gebracht.

§2 Het ter beschikking stellen van de uitslagprogrammatuur aan de gebruikers

In het Kiesbesluit worden bepalingen opgenomen betreffende procedures rond het gebruik van de uitslagprogrammatuur. Het moment waarop de Kiesraad de uitslagprogrammatuur beschikbaar stelt, het moment dat het college van

Datum
1 september 2022

Kenmerk
2022-0000443109

Onderdeel
Kiesraad

Blad
3 van 4

burgemeester en wethouders een verklaring aflegt over het voldoen aan de aansluitvoorschriften en nadere regels over de inzet van decentrale uitslagprogrammatuur, vallen hier ook onder. Met betrekking tot dit laatste punt, heeft de Kiesraad aanvullend een belangrijke taak.

De uitslagprogrammatuur wordt uiterlijk de eenentwintigste dag voor de dag van stemming ter beschikking gesteld. Met het oog op de duidelijkheid voor de uitvoering vindt de Kiesraad het een goede ontwikkeling dat dit in het conceptbesluit is opgenomen (art. Ea 6 Kiesbesluit). De Kiesraad zal zich ten uiterste inspannen de uitslagprogrammatuur uiterlijk de eenentwintigste dag voor de dag van stemming beschikbaar te stellen.

De Kiesraad is echter van mening dat de praktijk weerbarstig kan zijn. Indien door omstandigheden onverhoopt de uiterlijke datum van beschikbaarstelling niet gehaald wordt, zijn er nog steeds mogelijkheden en situaties waarin de programmatuur alsnog ingezet kan worden. Om deze reden wordt er in de nota van toelichting bij artikel Ea 6 gesproken van een termijn van orde. De Kiesraad onderschrijft deze bepaling van orde.

§3 Security Operations Center

In de nota van toelichting wordt gesproken over een Security Operations Center (hierna: SOC) dat alle handelingen in de uitslagprogrammatuur en centrale voorzieningen logt en monitort. Dit doet het SOC door de loginformatie van applicaties en apparaten in het netwerk te verzamelen en het gebruik en dataverkeer (real-time) te monitoren. De Kiesraad is van mening dat hierbij steeds moet worden gekeken naar een balans tussen de kosten en baten van de monitoring van alle soorten real-time data en adviseert u om nader in de nota van toelichting te specificeren welke data in ieder geval gemonitord moet worden om veilige en betrouwbare verkiezingen te garanderen.

In de nota van toelichting wordt toegelicht waarom artikel Ea 3, tweede lid, van het Kiesbesluit is opgenomen. De Kiesraad is van mening dat het goed zou zijn om aanvullend in de nota van toelichting te vermelden dat de server in Nederland moet worden gehost om op die manier (de schijn van) inmenging van buitenlandse partijen zoveel mogelijk te voorkomen. Een voordeel is dat de server dan ook onder de Nederlandse jurisdictie valt.

§4 Onderbreking uitslagprogrammatuur/decentrale programmatuur

Het onderbreken van het gebruik van de uitslagprogrammatuur, de gevolgen daarvan en het weer in gebruik nemen ervan na onderbreking zijn volgens de Kiesraad relevante punten om op te nemen in het Kiesbesluit. De uitwerking hiervan is van belang voor het gebruik van deze bevoegdheid alsmede voor de samenwerking tussen de verschillende actoren bij de vaststelling van de verkiezingsuitslag en het gebruik van de uitslagprogrammatuur.

In het onderhavige voorstel is in artikel Ea 8 geregeld dat de Kiesraad decentrale uitslagprogrammatuur ter beschikking kan stellen indien na onderbreking van de

Datum
1 september 2022

Kenmerk
2022-0000443109

Onderdeel
Kiesraad

Blad
4 van 4

uitslagprogrammatuur, het weer in gebruik nemen daarvan niet tijdig kan worden hersteld voor de vaststelling van de uitslag van de verkiezing. Deze optie heeft voor gemeenten en waterschappen aanzienlijke uitvoeringsconsequenties. Het is van belang dat alle betrokkenen zich bewust zijn dat dit in een uiterst geval kan gebeuren en dat zij hiermee in hun risicomanagement rekening houden. De Kiesraad zal dit zelf ook doen en zal in aanvulling hierop waar mogelijk gemeenten en waterschappen helpen door tijdig aan te geven waar rekening mee gehouden moet worden als onverhoopt overgegaan moet worden op het gebruik van decentrale uitslagprogrammatuur.

Het voorstel met betrekking tot de onderbreking van de uitslagprogrammatuur zoals dat nu is geschreven, is te herleiden tot een drietrapsraket (1. centrale voorziening, 2. decentrale voorziening, 3. handmatige telling). De Kiesraad acht het zinvol om na enkele jaren te bezien of de decentrale (tweede) trap in dezen nog noodzakelijk is. Gemeenten en waterschappen dienen nu immers altijd rekening te houden met de decentrale terugvaloptie. Mogelijkerwijs is dit in de toekomst niet meer nodig.

§5 Caribisch Nederland

Artikel Ya 3b van het wetsvoorstel stelt dat het gebruik van de uitslagprogrammatuur voor Bonaire, Sint-Eustatius en Saba facultatief is. De Kiesraad is het eens met de facultatieve bepaling, maar zal in overleg treden met de openbare lichamen om na te gaan of zij het wenselijk achten om, net als de in Europees Nederland gevestigde gemeenten, gebruik te maken van de uitslagprogrammatuur.

§6 Evaluatiebepaling

De technische aspecten en de regels daaromtrent dienen op regelmatige basis, maar in ieder geval jaarlijks of tweejaarlijks, geëvalueerd te worden. Op deze manier blijven de regels in de pas lopen met de zich snel opvolgende technische ontwikkelingen. De Kiesraad beveelt, zoals ook eerder in de consultatiefase van het wetsvoorstel benoemd, een evaluatiebepaling op te nemen in het Kiesbesluit.

Conclusie

Het conceptvoorstel tot wijziging van het Kiesbesluit geeft invulling aan de grondslagen die opgenomen zijn in de Kieswet na het Wetsvoorstel. De Kiesraad kan zich vinden in de genoemde wijzigingen voor het Kiesbesluit. De Kiesraad adviseert echter wel aan de in dit advies genoemde punten aandacht te schenken, alvorens de definitieve wijziging van het Kiesbesluit vorm te geven.

DE KIESRAAD,
voor deze,

(was getekend)

W.J. Kuiken
voorzitter

(was getekend)

P.J. Young
secretaris-directeur